
UCENIC FĂRĂ VOCAȚIE

În anii '20, în Cluj se constituiau și desăvârșeau administrativ instituțiile, viața socială și economică a populației românești, de data aceasta urbană, venită din toate părțile Transilvaniei după Marea Unire, cu Universitatea „Regele Ferdinand I”, Clinicile Universitare, Opera și Teatrul Național, învățământul liceal și câte și mai câte.

După modelul vremurilor austro-ungare, vânătoarea ca și pescuitul se desfășurau după reguli respectate. Ieșirile duminicale la pădure, în imediata apropiere, erau deja un obicei, încununat și de Maiatul brașovenilor care, în număr mare, cu tineri plini de entuziasm, încetățeniseră un frumos obicei, cu strigăturile și chemările Junilor Brașovului, frumosul dans Romana și chermeza îmbelșugată care dezlega limbile oamenilor. Pădurea Hoia, din imediata vecinătate a urbei, era mereu vizitată, cu orice prilej— plimbare sau picnic.

În anii aceia eram fascinat de un prieten al tatălui meu, avocatul Tripa, mare animator al asociațiilor de vânătoare și pescuit. Înalt, robust, cu pas mare și cadențat, niciodată grăbit, de la prima vedere apărea ca un personaj pitoresc, deosebit pentru un elev de clasă primară, atras de lecturile de călătorie, aventuri și povești vânătoarești. Impresionați erau și cei doi copoi, splendizi, bine îngrijii și bine dresați, care îl însoțeau aproape peste tot, cu excepția tribunalului la care pleda. Mergeau în lesă, deși erau atât de instruiți încât stăteau „la picior”, dl Tripa fiind personificarea relației speciale vânător-câine. Profesia liberală și lipsa de lăcomie în căutarea clienților îi confereau

mult timp liber pe care îl petrecea cu prietenii și câinii săi, de care se ocupa cu metodă și dragoste. În plimbările sale zilnice spre Hoia, în zilele frumoase de primăvară și toamnă, se oprea la întoarcere, ca un scurt popas, în grădina noastră de pe Someș, într-un gest de prietenie. Atunci mă apropiam de câinii săi, îi mângâiam cu admirație și respect și ne împrieteneam. Cam la opt ani, văzând că sunt avid de poveștile sale vânătoarești și de drumețiile lui săptămânale, la care de multe ori ne convingea să participăm, a obținut aprobarea părinților ca să-l însoțesc la pescuitul de păstrăvi duminical, pe valea Ierii, cam la 45-50 de kilometri de Cluj, în Apuseni. Timp de doi-trei ani, cu oarecare regularitate, am cunoscut grupul de trei prieteni, pescari și vânători din aceeași asociație, și am ghicit conduita și respectul pentru regulile acestor atavice îndeletniciri, care cu ușurință pot degenera în desfrâu. Cei doi prieteni erau dl Pascu, de curând mare comerciant, care prospera cu mai vechii oameni de comerț maghiari, evrei și austrieci (de exemplu, Iuliu Meinl sau Emil Schuster Neumann, care aveau sucursale și în alte orașe din țară) și dl Roșca, reprezentantul celui mai vechi magazin de arme de vânătoare, echipament de pescuit și sport, unde puteai comanda orice armă, de la vânătoare de elefanți și rinoceri până la vestitele arme cu una, două, trei țevi, Remington, Walther, Browning și lista este nesfârșită.

În sezonul de pescuit, respectat cu cea mai mare strictețe, porneam cu mașinile pe drumurile destul de precare și pline de praf ale vremii, uneori chiar înainte de răsărit. Pe strapontina automobilului-trăsură, câteodată înghesuit între bagaje, provizii, haine călduroase și de ploaie, eram plin de importanță. Luam parte la aventură, plecam în necunoscut. Ajunși la confluența văii de unde pornea expediția, descărcam și rostuiam ceea ce luam cu noi și, întotdeauna însoțiți de brigadier și unul sau doi copii, cam de 12-14 ani, care erau și șerpași, porneam în susul apei. Și, ieșire după ieșire în natură, am admirat întrecerea între pescar și lipan sau păstrăv, care pe care ! Erau cercetate, studiate, bulboană după bulboană, pescarii se apropiiau pitulându-se de multe ori în spatele unor tufe de arini sau

al unor stânci. Apoi alte opriri, pescarii se deplasau cam în același timp, dar distanțați, pentru conciliabule, schimbarea muștei artificiale sau râmei (adunate în borcane de cu seară de tinerii șerpași), schimbări de tactici. Fiecare încercare era altfel, pe moment, inspirată sau nu. Odată prins păstrăvul, se scotea cârligul cu cea mai mare grijă ca să nu i se rupă buza, apoi se măsură cu o rigletă gradată de 30 centimetri și, dacă nu măsură 18 centimetri lungime, era pus cu grijă înapoi în vârtoarea apei. Era prea tânăr, nu-și împlinise ciclul vieții, trebuia să mai crească. Pescuitul acesta, în mișcare, inedit la fiecare încercare, într-o natură armonioasă, ea însăși schimbătoare, cu coturi, cascade și vâltori, stânci și vegetație, coastele și pădurile văii și, mai ales, sub soarele care pătrundea întotdeauna altfel în firul văii, contrasta cu ceea ce consideram o plictiseală, pescuitul la staționar. Spre ora 12, când căldura și mai ales când soarele lumina de sus pe luciul apei, se știa că răpitorul apei se ascunde; atunci se pregătea pauza de prânz, cu o masă copioasă, cu termosul de ceai și cafea, dar și cu tihna pauzei.

Brigadierul și tinerii șerpași de încredere erau chestionați de cei trei prieteni despre viiturile și prăbușirile de stânci care modificau cursul apei și goneau sau duceau peștii de vale, despre braconajul din zonă care, nesupravegheat, putea lua proporții, despre pescuitul în afara perioadelor permise, despre folosirea dinamitei. Într-un cuvânt, despre tot ceea ce interesa ocrotirea și menținerea, cum s-ar spune azi, a unui ecosistem al speciilor. Păstrăvii prinși erau puși cu grijă în coșulețe la brâu sau în bandulieră, pe pat de urzici proaspete, ca să nu-și piardă prospețimea, căci se preparau în aceeași seară sau cel târziu a doua zi. Recolta era individuală, dar dacă unul dintre participanți fusese mai puțin norocos, ceilalți, cu o glumă și tachineție, îi completeau prada ca să nu fie rușinat acasă. Nu am fost încurajat să încerc și eu la păstrăv și mi s-a explicat de ce: ca să nu prind plăcerea necontrolată a prăzii, ceea ce ar altera justa măsură. Și, într-adevăr, i-am văzut că atunci când recolta era bogată, se opreau din pescuit la 10-15 păstrăvi. E drept că erau mari și grei. Din prima mea ieșire, am

avut coșulețul meu cu urzici și partea ce-mi revenea, cu toate că părinții mei primeau oricum păstrăvi proaspeți sau iepuri, căprioară ori mistreț după ieșirile prietenilor noștri.

Această ucenicie fără viitor (nu a evoluat nicio clipă în dorința de a fi pescar) a avut totuși urmări. În primul rând, o disciplină de grup, contact periodic și sistematic cu natura, devenind mai târziu o necesitate și chiar un mod de viață.

Trezitul (prea) de dimineată, mersul în susul și în josul apei, orientarea și tot ceea ce derivă din contactul nemijlocit cu natura, fiindcă aveam parte și de zile ratate, ploi neașteptate, vânt, frig, care te prindeau pe cursul superior al apei, viituri care tulburau apa și deci nu se mai putea pescui, creau o atmosferă, mă puneau în contact cu natura imprevizibilă.

După masa consumată cu o foame bună, urma siesta dulce (când era posibil), chiar ațipitul la umbră, apoi pescarii fumau, beau o cafea fierbinte din termos, comentau ziua, povesteau întâmplări. Dar niciodată, chiar niciodată, nu i-am auzit pe mentorii mei laudându-se cu numărul de pești prinși sau alte performanțe pescărești.

La o anumită lumină a după-amiezii, totul se strângea în grabă și coborârea era parcă mai spornică. Ziua se sfârșea, de regulă, cu bună dispoziție, comentarii, chiar dacă eram zdruncinați de drumul de munte. Parcă și mașina se grăbea. Iar seara, acasă, mă întreceam în poveștile mele pescărești, căci în materie de pescuit cam la asta am rămas.

În iarna următoare, care a fost grea, cu multă zăpadă și frig, la sfârșit de februarie, dl Tripa m-a întrebat dacă nu aș vrea să-l însoțesc într-o duminică, în apropiere de oraș, ca să ducem fân și drob de sare într-o poiană, unde de regulă vânătorii hrănesc copitatele locului. Am acceptat cu bucurie (încă nu începusem schiul) și fiindcă mi se ceruse să-mi iau haine călduroase, m-am îmbrăcat cum am putut mai gros. Am mers cu autobuzul de Mănăștur până la capătul liniei, unde la un localnic cărăuș erau deja pregătite două sănii cu un cal, pe care era clădit fânul și alte materiale și scule, scânduri, pari de lemn etc.

Convoiu a pornit și în circa 40-50 de minute eram la locul ales, cam unde este lacul de acumulare pe Someșul Cald, Gilău sau poate Mărișel. În poiană, repede și cu pricepere, au fost recuperate „caprele”, care mai erau în poiană din anii trecuți, au fost așezate clăile de fân și legate cu sfori groase ca să nu le risipească vântul, iar droburile de sare fixate pe o crăcană/trepied în plasă pescărească, la un metru– un metru și douăzeci înălțime, ca să le lingă căprioarele. La prânz eram acasă, cu un sac de povești și încântat nevoie mare. Câteva zile mai târziu, dl Tripa m-a informat plin de solitudine (doar eram ucenicul lui) că paznicul de vânatoare al asociației a vizitat locul, chiar a și văzut căprioarele venind și revenind la prânzul oferit de vânătorii care le ocroteau în felul lor.

Se terminase iarna, dar era încă frig și păsăretul migrator nu revenise. Vânătorii aflaseră despre mulțimea de ciori care se înmulțiseră peste măsură și care reprezentau cel mai mare pericol pentru cuiburile-ouă și pui ale vânatului înaripat. Asociația Vânătorilor și Pescarilor din oraș urmărea cu grijă relația vânat-răpitor, organizând pânde de lup și ciori, protejând astfel copitatele și păsările vânat.

Am fost invitat și eu de noii mei mentori la care începusem să muncesc și eram foarte surescitat și intrigat, fiind o expediție cu arme și împușcături. Și în lecturile mele de elev de clase primare, începusem să abandonez poveștile de Andersen, frații Grimm și Ispirescu, trecând la cărți de călătorii aventuroase, expediții, mitologia vestului american sau chiar Jack London, James Oliver Curwood ori Grey Owl. Toate erau cu animale, avans în necunoscut, situații critice. Chiar subiectele foiletoanelor săptămânale precum „Cei trei cercetași”, „Submarinul Dox”, „Regele Boxerilor” – etc. se petreceau cu arma în mână. Deocamdată mi se oferea o reprezentare cu stoluri de ciori. Modest începusem, dar era totuși un început. M-am echipat și eu adecvat (așa credeam), imitând ceva din costumul de cercetaș al fratelui meu mai mare cu opt ani, un șort kaki din țesătură deasă numită „piele de drac”, o cămașă cadrilată și tare aș fi vrut să-i iau pălăria kaki cu boruri largi, dar din păcate îmi era prea mare. Aveam însă un centiron cercetășesc cu carabine, fluiet și un cuțit vânătorec cu prăsele de os.

Plecarea nu a fost prea matinală, ceea ce mi-a convenit, iar vânătorii au venit în două mașini (erau cam cinci- șase), au ales o poiană spre Măguri, adică la sud-vest de oraș. Una dintre mașini, un Ford hodorogit cu o caroserie furgonetă artizanală, a adus și o cușcă destul de mare și, deși fusesem avertizat că stârpirea ciorilor va fi „la bufniță”, am descoperit un monstru de pasăre, fioros, înalt cam de 60 cm, cu capul aproape rotativ dreapta/stânga. Am asistat și la micul ei dejun, doi pui de cioară strecurați cu grijă printre gratii (se pare că loviturile ei de cioc sunt teribile) și carnea a fost atacată furibund, cu lovituri de cioc și sfâșiată. Spectacolul era înfricoșător și dezgustător prin rapacitatea cu care bufnița își devora hrana. Scoaterea ei din cușcă a fost o operație de expert, cu o glugă neagră care-i lua vederea, apoi cu mănuși groase ca de sudor. În sfârșit, a fost legată cu niște curele de doi țărui groși de lemn, bătuiți adânc în pământ, în mijlocul luminișului. Și am așteptat adăpostiți în apropiere la prima linie de copaci, vânătorii alerti, poziționați pe un arc de cerc destul de scurt ca să nu existe riscul unei împușcături accidentale. Credeam că va fi o așteptare lungă. În abia câteva minute, un stol din ce în ce mai numeros a umplut văzduhul deasupra bufniței care, la vederea ciorilor, s-a lăsat pe spate, apărându-se cu ghearele de adevăratele atacuri în picaș executate cu furie. Când aglomerarea de ciori era mai mare, ca la un semnal, vânătorii au declanșat o adevărată rafală de alice, care, de fapt, a durat numai 10-15 secunde, după care ciorile au dispărut. „Victimele”, au fost culese pentru viitoarele mese ale bufniței. Aceasta a fost readusă, cu aceleași manevre, în cușca ei și vânătoarea s-a terminat. Vânătorii, mulțumiți, mi-au explicat că de fapt ciorile cele mai agresive au fost împușcate și că cel puțin în zona aceea ceva prădători au fost împușcați, ciorile fiind păsări inteligente și cu ținare de minte. Pe mine m-a decepționat puțin scurtimea aventurii.

Câteva săptămâni mai târziu, dăduse bine frunza în pădurile din jur, am fost invitat de binevoitorii mei mentori la o „trecere de sitari”. Ziua se lungise, așa încât am pornit destul de târziu seara spre pădurile din nordul orașului. Vânătorii au ales un loc care li se părea bun, s-au

instalat la taifas, fumând și vorbind de-ale lor. La un moment dat, nici nu am băgat de seamă, lumina de asfințit devenise și mai slabă. Ca la o comandă, vânătorii au stins țigările și au luat poziția de alertă, în picioare, spate la spate, puțin distanțați. Pentru mine, liniștea pădurii, întreruptă doar de foșnituri de frunze, mici animale și ciripiri, nu reprezenta nimic și nu știam la ce să mă aștept. Dar ei aveau urechea exersată și, la un moment dat, la un fâlfâit de aripi, au făcut să explodeze armele și imediat au urmat câte două focuri de fiecare. Bărbătușul, în migrația lor spre nord, zbura separat de femelă, se strigau cu semnale numai de ei știute, pentru împerecherea de noapte. Pânda s-a mai prelungit cam 15-20 de minute, apoi totul s-a terminat și am plecat spre casă pentru cina în familie. Eu, cam nedumerit, dar impresionat de rigoarea pândeii, iar ei părând mulțumiți, chiar fără pradă. Fuseserăm martori la o „trecere de sitari”, pasăre rară și greu de vânat.

Înspre iarna ce a urmat – pășisem deja în anii de început ai liceului – am fost încă o dată invitat la o vânătoare de țap, dacă i se putea spune așa. Un brigadier semnalase mai de mult că vine la aceeași adăpătoare, în fapt de seară, un țap foarte bătrân, părăsit sau îndepărtat de grupurile familiale de căpriori/căprioare. Era betegit la mers, se pare că fusese rănit, pradă sigură pentru lupi. Ne-am dus cu o singură mașină; eram cu dl Tripa și cred că și cu dl Pascu și ne-am pitulat în poiana cu un mic izvor. Pânda a fost de durată, se înserase bine și vânătorii urmăreau cu binocluri, pe rând, orice mișcare. Într-un târziu, sau poate așa mi s-a părut, am zărit o primă mișcare, apoi alta, la liziera copacilor. Bietul animal își lua toate precauțiunile ca să iasă la lumină. Și a ieșit, cu pași lenți, parcă șchiopătând, a ajuns la izvor, a plecat capul și a rămas nemișcat. A urmat un singur foc de armă, cu glonț, și bietul bătrân a fost eutanasiat de un inamic, în realitate milos, care îl și iubea. Chiar vânătorii, hârșiți de ani de zile în pasiunea lor, au păstrat tăcerea, fără semne de bucurie sau mândrie vânătoarească. Leșul, legat de picioare pe o prăjină de către doi oameni care l-au dus apoi la casa brigadierului, a fost tranșat și împărțit cu generozitate.

Partea mea, pe care am dus-o acasă, a pregătit-o mama, după sfaturile neprecupețite ale tatei, ca o trufanda, cu tot dichisul, carnea ținută în oțet, cu mirodenii etc. A fost o masă lăudată, e drept, insolită, dar eu am mâncat cu un nod în gât. Cred că întâmplarea la care se adăuga, desigur, intrarea pe o altă traiectorie – „sportivă” (jocuri cu mingea de echipă, schiul, atletismul și tenisul) m-au îndreptat spre natură și într-un alt mod. Mi-am abandonat mentorii, eram un „eșec”, dar și mai târziu mi-au povestit despre partidele lor de vânătoare și pescuit, iar familia noastră a primit cu regularitate porția de prietenie, de păstrăvi și iepuri. Cred că o dată am avut și o friptură de mistreț.

În timpul petrecut cu ei, vânătorii mi-au arătat și explicat diferitele arme, m-au învățat cum se manevrează. Dar niciodată nu m-au lăsat să le port nesupravegheat. Nici nu m-au îmbiat să trag cu ele, explicându-mi că trebuie să mai cresc și, în orice caz, să nu vânez prea de timpuriu, ca să nu capăt plăcerea de a ucide. Interesul pentru arme a fost continuu, dar nu acaparator. Până la refugiul din Ardeal, vizitam mereu magazinul de arme al domnului Roșca și el, cu răbdare și plăcere, îmi arăta noile modele de arme de vânătoare, lunete care apăruseră ca o modalitate „civilă”, echipamente. Mai mult, am conspirat împreună ca să nu știe tatăl meu de comenzi și achiziții de rachete și alte materiale sportive la zi. Ceea ce m-a mirat și impresionat a fost că acești exemplari vânători și oameni de suflet nu mi-au reproșat niciodată că i-am trădat ca ucenic fără vocație.

LICEUL – NOI PROFESORI, NOI LECTURI, NOI PREOCUPĂRI

Retrospectiv privind, îmi dau seama că formația mea de mai târziu o datorez, în afara mediului familial, unui liceu foarte bun. La vârsta când înveți ușor, prinzi din zbor orice, când treci pe nesimțite de la copilărie la pubertate, apoi la adolescență și la prima tinerețe, caracterul „prinde cheag”. „Seminarul Pedagogic Universitar”, liceul românesc format după Marea Unire din Cluj, era subordonat Universității „Regale Ferdinand”, de asemenea nou înființată sub rectoratul lui Sextil Pușcariu, brănean și el, văr primar cu tatăl meu.

La seminarul care avea clasă unică, cu puțini elevi – cca 35 (spre deosebire de marele liceu românesc „Gheorghe Barițiu”, care avea clase duble, A și B) –, se pregăteau studenții universității, în anii terminali, pentru pedagogia învățământului. De altfel, directorul seminarului, care locuia în liceu, era distinsul profesor universitar, șeful Catedrei de Pedagogie, format la Paris, Vladimir Ghidionescu. Soția sa, franțuzoaică, era profesoara noastră de limba franceză, la clasele I-III. Liceul a fost șansa mea și a generațiilor noastre. O simplă enumerare a dascălilor, majoritatea cadre universitare, spune totul. Entuziasmul Unirii a stimulat și învățământul în limba română. Umbra Legii Appony, din 1907, care jugula învățământul în limbile materne din Imperiul Habsburgic – o rușine a istoriei Europei secolului XX –, apusese pentru totdeauna. Nu voi evoca numele tuturor eminentilor noștri profesori, ci doar pe al câtorva dintre ei, cei care

CUPRINS

Motivație	7
Remember	9
Ucenic fără vocație	18
Liceul – noi profesori, noi lecturi, noi preocupări	26
Munții Apuseni, în ture de vară și de iarnă	36
Lupi în Apuseni	42
Lăcomie, prostie și ore de spaimă	45
Parcul sportiv „Victor Babeș” și Ion Moina	51
Irezistibilele motoare	59
Prin pădurile Bucegilor	63
Lupi în Bucegi	69
1942 – un an fast	82
Cu armament de război la capre negre	94
Urși în masivul Lăcăuți– Vrancea	99
Meșteșugul marelui vânător	105
Alte povești vânătoarești	109
O zi pentru o întreagă viață	113
Întâlniri cu partizani	120
Pescari și urși în Retezat	128
Redescoperind-ul pe Bach	137
Hollywood – întâlnire cu un fost star de cinema	144
„Automobilizarea” în stalinism și povestea „labrei”	152
Marele carst al Apusenilor	165
Radu Stan, Ștefan Niculescu și Wilhelm Berger	177
Un cules al viilor în „epoca de aur”	183
Călător din estul sovietizat și situații stânjenitoare	189
Ion Rațiu	194
Scurtă visare înspre trecut. Casa brăneană cu ocol închis	202
Ultima verba și ultimul gând	211
Addenda	218